

Artes liberales tradicija ir jos vaidmuo Vytauto Didžiojo universitete

Kalbant apie *artes liberales* studijas būtina pastebėti, kad šių žodžių reikšmė bėgant laikui gerokai pasikeitė lyginant su Antikine ar Viduramžių tradicija. Tačiau su šių studijų istorija verta susipažinti, nes esminė idėja – plataus profilio išsilavinimas – išliko ta pati. Daugeliui šis žodis asocijuojasi tik su menu, tačiau nereikia pamiršti, kad tolimesnė jo reikšmė yra būtent humanitariniai mokslai, tai yra – plataus profilio išsilavinimas. „Laisvieji menai“ – gerokai susiaurinantis reikšmę, tačiau paplitęs pavadinimas, todėl ir šiame tekste sinonimiškai bus naudojamas siekiant atskleisti gilesnius idėjos turinio klodus.

Truputis istorijos

Artes liberales idėja ateina iš Antikos laikų, kuomet tai reiškė laisvam žmogui, nepriklausomai nuo jo lyties, pritingantį išsilavinimą, priešpriešinamą vergui reikalingoms specifinėms žinioms konkrečiam darbui atlikti. Romos imperijos laikais šis terminas jau plačiai naudotas švietimo sistemoje – faktus apie tai randame Senekos Jaunesniojo laiškuose. Tačiau Romos ir Viduramžių laikais studijuoti dalykai perimti iš vėlyvosios klasikinės ir helenistinio periodo Graikijos. Tai ir buvo 7 laisvieji menai – *artes liberales* studijų pradžia. Pirmiausiai buvo mokoma gramatikos, logikos ir retorikos, taip vadinamo „triviumo“ (lot. *trivium*). Baigę šį kursą studentai galėjo imtis „kvadriviumo“ (lot. *quadrivium*) – aritmetikos, geometrijos, muzikos ir astronomijos. Šias pakopas galima prilyginti dabartinėms bakalauro ir magistro studijoms. Jas baigę studentai būdavo pasirengę dėstytojo vadovaujami gilintis į filosofiją ir teologiją ir gauti mokslų daktaro laipsnį.

Kaip galima pastebėti, toli gražu ne visus 7 laisvuosius menus šiuolaikinis studentas studijuoja, o kai kuriais atvejais – netgi neturi tokios galimybės. Įstojęs į siaurą tikslųjų mokslų specialybę jis gali nieko taip ir nesužinoti apie muziką ir atvirkščiai – humanitaras gali neturėti jokio supratimo apie gamtos pasaulį. Tačiau čia humanitarinių ir socialinių mokslų atstovai paprastai turi pranašumą ir visada laikomi platesnio išsilavinimo žmonėmis, o tikslųjų mokslų atstovams dažnai klijuojama toliau savo specializacijos nematančiųjų etiketė. Viduramžiais tokios problemos nekildavo, nes iš naujo atradus Aristotelio raštus dėmesys gamtos mokslams ženkliai išaugo. Tačiau lyginti šiuos laikotarpis nėra prasmės, kadangi žinių kiekis turėtas tada ir dabar gerokai skyrėsi, todėl aprėpti visus 7 laisvuosius menus neatrodė tokia jau neįgyvendinama užduotis.

Praeities palikimas šiandien

Tad ar iki šių dienų išliko kažkas daugiau nei *artes liberales* vardas? Pasirodo, ir į šį klausimą atsakyti nėra taip paprasta. Dalis universitetų pasirinko praktišką požiūrį ir prisitaikė prie globalios rinkos sąlygų. Ir tai neturėtų niekieno stebinti, nes darbdaviai iš absolventų tikisi tuojau pat pritaikomų žinių ir lieka nepatenkinti, jei priimtąjį tenka visko mokyti nuo pradžių. Kita dalis siūlo labiau subalansuotas studijų programas, tačiau dėl minėto milžiniško žmonijos sukauptų žinių kiekio specializacija vienoje kryptyje išlieka. Fragmentiškumo moksle, kaip ir kitose srityje modernybės laiku išvengti paprasčiausiai neįmanoma – tik tokiu būdu gali greitai atsirasti naujos žinios. Tačiau tai nereiškia, kad neegzistuoja šių žinių sintezės poreikis. Priešingai, apjungtos skirtingų disciplinų žinios gali atnešti daugiau naudos nei taikomos atskirai. Tokiais sintetintojais/apibendrintojais *artes liberales* studentai ir gali tapti.

Visą šį procesą būtų galima palyginti su interneto vystymusi. Kai tinklalapių kiekis augdamas geometrine progresija pasidarė nebeaprepiamas, į pagalbą atėjo paieškos sistemos, be kurių šiuo metu neįsivaizduojame naršymo. Tačiau sparčiai vystantis technologijoms, augant

vartotojų skaičiui, ėmė rasti ir tokie projektai kaip „Wikipedia“ užsibrėždami tikslą rinkti, redaguoti ir sisteminti internete prieinamą informaciją. Nors kai kurių ekspertų vertinti skeptiškai, tokie projektai greitai išpopuliarėjo įrodydami, kad nors ir negali pateikti absoliučiai teisingos (jei tokia išvis egzistuoja) faktologinės medžiagos, tačiau į pokyčius reaguoja daug greičiau nei kelių ekspertų redaguojamas ir geriausiu atveju keliskart per metus atnaujinamas leidinys. Todėl pats laikas tokį procesą inicijuoti ne tik virtualioje žinių erdvėje.

Aukštasis mokslas dabar. Nuomonė iš vidaus ir anapus Atlanto.

Profesorius Victor de Munck iš Niujorko valstijos universiteto, neretai apsilankantis VDU kur skaito paskaitas ir veda seminarus socialinės antropologijos baruose, sutiko pasidalinti savo mintimis apie *artes liberales* studijas ir jų vietą šiuolaikinėje aukštojo mokslo sistemoje. „Vien duona gyvas nebūsi“, teigė profesorius. „Laisvieji menai reikalingi tam, kad žmogus būtų visapusiškai kultūringas. Tačiau galime prisiminti Abraham Maslow ir jo poreikių piramidę. Jei pirminiai poreikiai nepatenkinami, apie aukštesnius nėra ką net kalbėti“. Pasak V. de Munck, šiais laikais liberaliosios studijos pritaikytos masėms, o ne specifinei nedidelei grupei žmonių, kurie galėjo leisti sau nedirbti ir visą laiką skirti studijoms. Todėl minimalūs reikalavimai norinčiam studijuoti dabar gerokai žemesni nei anksčiau. Aukštasis mokslas (liberalus ar ne) prieinamas daugumai. Tačiau galima prisiminti, kad jo prieinamumas buvo siekiamybė, tapusi realybe XX a. O daugumai tinkamas dalykas ne visada gali atsižvelgti į individualius poreikius, niveliuodamas sistemos veikėjus. „Dabar dėl didesnės valstybės kontrolės reikia atsižvelgti į valstybiniu ir tarptautiniu lygmeniu galiojančius įstatymus ir įvairias procedūras. Laisvės tvarkytis patiems lieka vis mažiau,“ toliau samprotavo profesorius.

Lygindamas Europą ir JAV, V. de Munck iškart pastebėjo, kad anapus Atlanto biurokratija išvešėjusi labiau. Kita vertus, jos dėka įmanoma užtikrinti minimalius standartus taikant vieningą vertinimo sistemą. Reikia sutikti, kad padidėjus aukštojo mokslo prieinamumui, nustatyti kas vertas, o kas ne studijuoti yra pakankamai sudėtinga. „Europoje dėstytojai rašo pažymius remdamiesi savo subjektyviu vertimu, o JAV privalu laikytis griežtų taisyklių ir tinginiaujantiems studentams išvengti skolų yra gerokai kebliau,“ skirtumus tarp aukštojo mokslo sistemų vardino profesorius.

V. de Munck taip pat mano, kad JAV daugiakultūriškumas ir jo propagavimas tampa vis reikšmingesnis. Aukštosiose mokyklose daugiau dėmesio skiriame ne konkrečioms disciplinoms, bet etinio, kritinio požiūrio ugdymui. Kitaip tariant, mokoma nuoseklaus ir sistemingo tyrimo būdo. Nepaisant to, dėl centralizuotos švietimo sistemos, mokymosi priemonių kontrolės, studijos JAV patyrė stiprią biurokratizaciją. Čia galima paminėti, kad viduramžiais (kaip ir kai kuriuose šiuolaikiniuose *artes liberales* universitetuose) toks dalykas kaip vadovėlis ar metodinė priemonė apskritai neegzistavo. Studentai skaitydavo pirminius šaltinius ir vadovaujami dėstytojų formuodavo individualų požiūrį. Kiek jis priklausė nuo teksto autoriaus ar dėstytojo autoriteto – jau kita tema.

Paklaustas apie studijų ir mokslo fragmentaciją apskritai, V. de Munck teigė, kad siaura specializacija yra ne kažkieno primesta politinė strategija, bet socialinių pokyčių iššauktas dalykas, dėl kurių pati švietimo sistema nėra kalta. Nepaisant to, profesorius atrodo, kad liberaliosios studijos padėtų gydytojui tapti geresniu specialistu, nes platesnės studijos suteikia galimybę išmokti kažką nauja iš kitų, nebūtinai giminingų disciplinų. To pavyzdys galėtų būti 2010 m. Georgetown universitete apginta [pirmoji Liberaliųjų menų daktaro laipsnio disertacija](#), kurioje ginama vaizduojamojo meno dalykų integracijos į medicinos studijų programą naudingumo idėja.

Disertacijos autoriaus nuomone, tai ne tik pagerina būsimo specialisto diagnostinius įgūdžius, tačiau tampa atspirties tašku klinikinio darbo praktikoje susiduriant su etinėmis problemomis. **Todėl tarpusavio komunikacijos būtinybė implikuoja, jog specializuoti universitetai ir jų siauros programos ilgainiui turėtų tapti didesnio *artes liberales* studijų atgimimo, kuris jau prasidėjo, dalimi.**

Niujorko valstijos universitetas, kur V. de Munck eina Antropologijos katedros vedėjo pareigas, pažymi studentų pasirengimo dalyvauti pasaulio bendruomenėje svarbą. Todėl tarptautiškumo aspektas svarbus ir matomas studijų programose. Tokia orientacija gali būti esminė integruojant *artes liberales* studijas į aukštojo mokslo sistemą, ypač JAV kur per dažnai į pasaulio įvykius žvelgiama iš savos varpinės. Ne konkrečios studijų kryptys ir specializacijos, bet laisvė bendrauti su visu pasauliu turėtų tapti kertine išsilavinimo ašimi. **Neatsitiktinai VDU viena iš kertinių vertybių yra „atvirumas pasauliui“, kurią stengiamasi diegti suteikiant platesnį požiūrį kiekvienam studijuojančiam, nepriklausomai nuo jo fakulteto ar studijų programos.**

Akivaizdu, kad ne visos studijų programos turi aiškų ryšį su konkrečia profesija. Gydytojas greičiausiai turės geresnes karjeros galimybes nei filosofas, tačiau šis galės sėkmingai dirbti ir už savo specialybės ribų. Žvelgiant griežtai, toks būtų skirtumas tarp *artes liberales* ir *artes mechanicae*, tarp laisvės ir poreikio diktuojamų žinių. Norėdami būti visuomenės dalimi, mes negalime atsiriboti nuo pasaulio kaip H. Hesės Kastalijos gyventojai, todėl neišvengiamai įgytas žinias pritaikome praktikoje. Ir netgi galime tapti dar išmintingesniais rasdami aukso vidurį tarp tarp teorinių ir taikomųjų žinių bei įgūdžių. O kadangi didžiąją praktinių žinių dalį gauname iš patirties, universitetas turėtų būti vieta kur gauname dalį laisvės, kurios poreikis buvo užgniaužtas griežtos mokyklinio ugdymo sistemos. Tačiau net ir mokyklos dabar turi galimybę rinktis alternatyvias edukacijos metodologijas, pavyzdžiui [Montessori](#), pagrįstą vaikui suteikiama laisve, ar vieną iš daugelio kitų. **O išmokti būti laisvu yra bene svarbiausias įgūdis, kokį galima įgyti gyvenime.**

Esminiai liberalių studijų VDU bruožai:

- 1) **Nėra griežtos hierarchinės struktūros** tarp studentų ir dėstytojų. Kai kuriuose universitetuose studentai net nesvajoja apie draugišką pokalbį po paskaitos, ką jau kalbėti apie diskusijų pratęsimą neformalioje erdvėje. VDU tai niekieno nestebinanti kasdienybė.
- 2) **Pagrindinių ir gretutinių studijų programos** seniai egzistuoja JAV ir kituose Vakarų universitetuose. VDU ši išskirtinė galimybė taip pat egzistuoja. Ir jums nereikės nieko mokėti už papildomų dalykų kreditus – VDU Jus skatina siekti maksimaliai plačių žinių iš kiekvienos disciplinos, ką jau kalbėti apie daugybę siūlomų užsienio kalbų. Todėl nėra jokių kliūčių baigus Fizikos bakalauro ir gretutines Menotyros studijas toliau studijuoti Kūrybinėse industrijose ar kitoje programoje.
- 3) **Išskirtinis dėmesys socialiniams ir humanitariniams mokslams** – VDU netgi Informatikos studentai mokosi užsienio kalbą, istoriją, psichologiją ar sociologiją tam, kad turėtų tą patį bendrauniversitetinį išsilavinimą kaip ir jų kolegos. Negana to, galima pasirinkti sau artimiausią dalyką iš kiekvienos mokslų krypties, todėl iš Socialinių mokslų srities galima pasirinkti edukologiją, psichologiją teisę ar bet kurį kitą tą semestrą dėstomą dalyką.
- 4) **2011 m. prie universiteto prisijungusi Muzikos akademija** pirmąkart Universiteto istorijoje suteikia galimybę mokytis visų septynių liberaliųjų menų. Nuo 2011 m. rudens semestro akademijoje dėstantys žymūs muzikai kvies visus norinčius studijuoti bendruosius dalykus kartu su būsimo scenos žvaigždėmis, o šie savo ruožtu galės išplėsti savo žinias VDU siūlomose paskaitose.

Artes liberales JAV, Europoje ir VDU

Nors liberaliųjų menų studijos atsirado Viduramžių Europoje, moderniaisiais laikais šis modelis paprastai importuojamas iš JAV, pasižyminčios stipria aukštojo mokslo sistema ir didelėmis galimybėmis rinktis. Tad kokie yra esminiai liberalaus universiteto bruožai ir kiek VDU juos atitinka? Lyginant struktūrą ir studijų programose pateikiamas pasirinkimo galimybes VDU atrodo panašus į [Maastrichto universitetą](#) Nyderlanduose. Jame pabrėžiama studento pasirinkimo laisvė, tačiau išlaikoma tradiciniam universitetui būdinga struktūra. Studentams siūloma susitelkti ties viena iš trijų galimų studijų krypčių – humanitariniais, socialiniais arba gamtos mokslais, pasirenkamais greta privalomų ir plačiam išsilavinimui skirtų bendrauniversitetinių dalykų. Lygiai taip pat ir VDU studentai turi A grupės privalomus dalykus, B grupės dalykus, iš kurių pasirenkama bent po vieną iš kiekvienos mokslo krypties ir D grupės laisvai pasirenkamus dalykus.

Tačiau Europoje veikia ir „tikri“ liberaliųjų studijų universitetai, nė iš tolo neprimenantys mums įprastų auditorijų ir srautinių paskaitų. Vienas tokių yra 1999 m. įkurtas [Europos Laisvųjų menų universitetas](#) (ECLA) Vokietijoje, Berlyno užmiestyje. Vos prieš pora metų jame parengta bakalauro programa „Vertybių studijos“. Šiame universitete nėra katedrų (iš viso dirba vos 19 dėstytojų) ir jokių orientacijų į konkrečias disciplinas. Studentai (šiuo metu jų yra 60) laisvai pasirenka dvi iš trijų plačių mokslo krypčių – Meno ir estetikos, Etikos ir politinės teorijos arba Literatūros ir retorikos. Neatsitiktinai ši institucija primena anksčiau paminėtą vokiečių rašytojo H. Hesės „Stiklo karoliukų žaidimo“ Kastaliją, į kurią panašių institucijų galime rasti XXI amžiuje. Prisimindami kalbinto V. de Munck nuomonę apie studijų sistemą JAV galime pacituoti ECLA absolventę Kristiną Groeger, atvykusią studijuoti būtent iš anapus Atlanto: „Kai bandau paaiškinti draugams kuo ypatingas ECLA, visada prieinu išvados, kad būtent taip turėtų atrodyti liberaliųjų menų universitetas“.

Daugiausiai liberaliųjų studijų universitetų yra JAV, Kanadoje ir Olandijoje, šalyse, kuriuose neatsitiktinai laisvė yra viena didžiausių vertybių. Indijoje bei Japonijoje šios įstaigos taip pat rado pripažinimą. Geografiškai mums arčiausias pavyzdys yra Varšuvos universiteto tarpdisciplininių *artes liberales* studijų institutas. Tačiau tai labiau į klasikinį išsilavinimą orientuota institucija, kurioje koncentruojamasi į „senovės graikų ir romėnų palikimą ir jo suvokimą Centrinėje ir Rytų Europoje“.

Visą Europos *artes liberales* universitetų sąrašą galite rasti juos vienijančios organizacijos [svetainėje](#). šiuo metu organizaciją sudaro virš 20 narių, tačiau ne visi teikia išimtinai šio pobūdžio išsilavinimą. Kaip teigiama svetainėje, laisvųjų menų ir mokslų universitetai pirmiausia:

- Propaguoja platų, tarpdisciplininį išsilavinimą
- Skatina mokymąsi visą gyvenimą (tą daro ir VDU siūlydamas [podiplomines studijas](#))
- Ugdo analitinį ir kritišką mąstymą
- Moko pažvelgti į tą pačią problemą iš skirtingų perspektyvų
- Ugdo gebėjimą laisva bendrauti ir reikšti savo mintis
- Moko efektyviai spręsti problemas

Tikėtina, kad tokius tikslus sau keliančių universitetų kiekis tik augs, o vieną dieną prie šios organizacijos prisijungs ir VDU. Tai nieko nenustebintų, nes jau dabar VDU sieja partnerystės ryšiai, Erasmus mainų sutartys su Talino ir kitais universitetais, akcentuojančiais humanitarinius-socialinius mokslų svarbą, akademinę pagalbą ir laisvę pasirinkti. Nereikėtų galvoti, kad toks

išsilavinimas prieinamas tik *artes liberales* universitetuose. Pavyzdžiui, Durhamo universitetas Jungtinėje Karalystėje norintiems siūlo bendrą Humanitarinių, Socialinių arba Gamtos mokslų [diploma](#), atveriantį plačias darbo bei tolimesnių studijų galimybes. Juk jeigu pripažinsime, kad mokymasis visą gyvenimą (norint bent jau neatsilikti nuo sparčiai besivystančių, neatsiejama gyvenimo dalimi tapusių technologijų) yra neišvengiamybė, tuomet papildyti žinių bagažą turint pagrindus daugelyje sričių bus nepalyginamai lengviau. **Panašu, jog atgimsta ne tik *artes liberales* studijos – kartu su jomis – ir *homo liber*, laisvas žmogus.**

Todėl kaip svarbiausius *artes liberales* universiteto „ingredientus“ galima nurodyti:

- 1) Sokratiškas ugdymo metodas.** Studentai skatinami aktyviai dalyvauti diskusijose, kuriose dėstytojas dalyvauja tik kaip moderatorius ir nepateikia jokios galutinės nuomonės. Patys studentai samprotaudami prieina prie išvadų. Nors situacija VDU kol kas neatitinka šio idealo – tą patį galima pasakyti apie daugelį Lietuvos ir posovietinės erdvės universitetų apskritai, kadangi žmonės dar nėra išmokę laisvai reikšti savo nuomonę, nebijodami sulaukti kritikos. Tačiau ilgai šiuolaikinėje visuomenėje tai turėtų tapti norma dėl augančio tokių įgūdžių poreikio. Be jų individas paprasčiausiai negalės konkuruoti darbo rinkoje, maksimaliai išnaudoti savo potencialą ir gyvenimo teikiamus šansus. Logika, gramatika (moderniame supratime – ir kalbos kultūra) bei retorika – vieni iš *artes liberales* dalykų, dėstomi VDU, kurie turėtų padėti šiuos įgūdžius įgyti arba patobulinti.
- 2) Geras studentų-dėstytojų kiekio santykis.** Geriausiuose liberaliųjų menų universitetuose vienam dėstytojui paprastai tenka mažiau nei 10 studentų, todėl galimas efektyvus darbas su kiekvienu iš jų, skiriant pakankamai dėmesio individualiems poreikiams. Tokią prabangą sau gali leisti tik turtinti finansinių bei žmogiškųjų išteklių universitetai. Tuo tarpu dauguma aukštojo mokslo įstaigų darbuotojų turi tiek akademinio, tiek mokslinio darbo krūvį ir negali sau leisti koncentruotis į labiau patinkančią veiklą. Tačiau VDU gali pasigirti **kolegialiais studentų ir dėstytojų santykiais**, o to nematuoja nei studentų dėstytojų santykis (VDU jis yra apytikriai 17:1), nei kiti kiekybiniai rodikliai.
- 3) Prioritetas bakalauro studijoms**, reikalingoms maksimaliai plačiam išsilavinimui įgauti. Deja, Lietuvoje dėl darbo rinkos diktato ir prieštaringos švietimo reformos orientuojamasi ne į programų kokybę, bet kiekybę, siekiant pritraukti daugiau studentų, paskui kuriuos vaikšto pinigų krepšelis. Todėl egzistuoja daug skirtingų, bet panašias žinias suteikiančių bakalauro programų, kai tuo tarpu *artes liberales* universitetuose specializacija paliekama tolimesnėms studijoms. Tačiau kadangi daug paskaitų VDU studentai lanko kartu, turėdami galimybę susipažinti ir diskutuoti tomis pačiomis temomis su įvairiausių pomėgių žmonėmis, jie gali sėkmingai praplėsti akiratį nepriklausomai nuo pasirinktos specialybės. O to tikrai negalima pasakyti apie siauresnės specializacijos, didesnius universitetus, kuriuose už kiekvieno fakulteto durų vyksta tik jiems žinomi dalykai.
- 4) Pirmi du bakalauro studijų metai skiriami bendrauniversitetiniam išsilavinimui**, neišskiriant nei vieno dalyko kaip aiškiai „specialybinio“. Kai kuriuose Skandinavijos universitetuose pirmi du metai skiriami vien filosofijos studijoms. Ir tai nenuostabu, nes būtent filosofija jau viduramžiais laikyta 7 laisvųjų menų „motina-maitintoja“. Tik trečiaisiais studijų metais renkamas studijų kryptis, o tokiuose universitetuose kaip ECLA visus keturis metus studijuojama be specializacijos. VDU taip pat pirmus du metus mažiau dėmesio teikia specialybiniais dalykais. Kiekvienai studijų programai privalomi A grupės dalykai (Filosofija, Gamtamokslinė pasaulio samprata, Šiuolaikinės Lietuvos tapsmas) sudaro savotišką „triviumą“. Šios kiekvienam prieinamos paskaitos ir sudaryta galimybė laisvai

diskutuoti pamatiniais Visatos klausimais darskats patvirtina VDU „kaip atviro Lietuvai ir pasauliui“ idėjos pildymąsi. Čia kiekvienas viduramžių laikų studentas galėtų tik pavydėti, nes pasirenkamų dalykų jie praktiškai neturėjo iš dalies vien todėl, kad pačių žinių nebuvo tiek daug, kad dalis jų liktų už programos ribų.

- 5) **Mažesnis nei tradiciniai universitetai**, kas paprastai reiškia srautinių paskaitų nebuvimą, individualų dėmesį kiekvienam studijuojančiam ir galimybę bendrauti be išimties su visais įstaigos bendruomenės nariais.
- 6) **Įsikūręs atokiau nuo miesto centro.** „*Artes liberales* studentų miestelis“ – jau pats žodžių junginys reiškia, kad vienoje vietoje iš skirtingų šalies ar pasaulio kraštų susirinkę žmonės siekia bendro tikslo – sužinoti daugiau ir mokytis vienas iš kito. Buvimas vienoje erdvėje įgalina lengvesnius kultūrinius, politinius ir intelektualinius mainus, universitete vykstantys renginiai tampa labiau matomais ir lankomais, nes viskas yra čia pat. Nors pirmieji viduramžių universitetai neturėjo savo miestelių, tačiau ilgai jie pradėjo nuomotis ir pirkti patalpas kurdami erdvę pritaikytą sau. Nors VDU neturi savo studentų miestelio, dauguma fakultetų pasiekiami pėsčiomis vos per kelias minutes, todėl sužinoti kas kur vyksta ir suspėti visur yra nesunku. Studentai iš kitų šalių gyvena tuose pačiuose bendrabučiuose, o didelis visiems bendrų dalykų kiekis leidžia užmegzti artimesnius santykius. **Labai greitai Kauno centras prisipildo pažįstamų žmonių ir virsta šypsenų, jaunatviško šurmilio ir pažinimo troškulio kupina vieta.**
- 7) **Atpažįstamas mokslo laipsnio pavadinimas.** Vakarų švietimo sistemoje dažna praktika bakalauro, magistro ar net daktaro laipsnius kategorizuoti. Tokiu būdu nusakoma įgyto išsilavinimo orientacija ar pobūdis. Štai pas mus socialiniams mokslams priskiriamas sociologijos diplomats darbdaviui gali kelti klausimą – ar didžiąją laiko dalį šis studentas mokėsi klasikinių teorijų ir kokybinių ar matematinės statistikos ir kiekybinių tyrimo būdų? Diplomo kategorija leidžia geriau įvertinti kandidato kompetenciją, tačiau gali kelti papildomų klausimų ieškančiam visapusiškai išsilavinusio žmogaus. Štai čia kategorizavimas gali pagelbėti, jei diplome bus nurodytas išskirtinis „laisvųjų menų“ bakalauro ar magistro laipsnis. Juk neretai Lietuvoje užtenka paties aukštojo mokslo baigimą liudijančio dokumento, absoliučiai nesigilinant kas jame parašyta. Tačiau pats VDU diplomo vardas jau yra tam tikras ženklas, daug ką pasakantis su universiteto idėjomis susipažinusiam asmeniui. Pasirinkęs bei sėkmingai baigęs gretutines ir papildomų užsienio kalbų studijas VDU absolventas tampa matomu tiek darbdaviams, tiek kitoms akademinėms institucijoms. **Tad jei Lietuvoje ateityje ir bus įgyvendintas diplomų kategorizavimas, galite būti tikri, kad VDU netilps į jokių rėmus ir taip išlaikys savąjį išskirtinumą.**

Jei „laisvųjų menų“ bakalauro ir magistro laipsniai spėjo tapti tradicijos dalimi, tokio pobūdžio doktorantūros atsiradimas yra reikšmingas įvykis viso pasaulio aukštajam mokslui. Ši anksčiau tekste minėta programa pradėta JAV, Georgetowno universitete, remiantis idėja, kad šiandieną sintezė yra svarbiau nei naujų žinių siaurame lauke kūrimas. **Tad VDU turi galimybę tapti pirmuoju universitetu Baltijos šalyse ar net visoje Europoje pasiūlydamas tokią programą. Ji būtų naudinga pirmiausia todėl, kad naujų žinių kūrimas konkrečioje srityje dažnai reikalauja daug ir brangių išteklių, kai tuo tarpu žinių kūrimui sintezės pagalba užtenka įgūdžių ir plataus išsilavinimo. Tai dar vienas iš aukštojo mokslo liberalizavimo Lietuvoje argumentų.**

- 8) **Pirminių šaltinių studijavimas.** Pamirškite metodines priemones ir vadovėlius – jau nuo viduramžių laisvųjų menų universitetai kvietė pažinti paties autoriaus tekstą, dažnai

skatindami išmokti ir kalbą kuria jis parašytas. Šiame procese dėstytojas užima tik pagalbininko rolę, nesiimdamas autoriteto vaidmens. Tad nors plečiantis žmonijos žinioms jų sintetinimas yra neišvengiamas, su reikšmingiausiais šių žinių šaltiniais susipažint tiesiogiai verta visada. VDU to siekiantiems suteikia galimybę – greta pagrindinio bibliotekos fondo kuriasi specializuotos (Katalikų teologijos fakulteto, A. Štromo politikos mokslų, Socialinio darbo, Filosofijos ir kitos) skaityklos, kuriose lengviau galima rasti klasika tapusių veikalų vertimus ir leidimus originalo kalba.

Prie *artes liberales* programoms svarbaus pirminių šaltinių nagrinėjimo prisidėjo tarpukariu JAV startavusi „Great Books Program“. Jos sumanytojai sudarė reikšmingiausių grožinių ir akademinų Vakarų civilizacijos knygų sąrašą, padariusių įtaką jos raidai. Programos populiarumui augant už JAV ribų keitėsi ir pats knygų sąrašas, o Kanadoje atsirado netgi bakalauro programa, susidedanti vien iš Platono, Šekspyro ir kitų veikalų studijavimo. Tokį išsilavinimą Thomas Aquinas koledže, JAV, įgijo Vytautas Adomaitis, plačiau apie savo patirtį papasakojęs pirmojoje atsikūrusios *Collegium artes liberales* [diskusijoje](#). Žinoma, visada buvo keliamas klausimas dėl tokio sąrašo objektyvumo – kas sprendžia kuri knyga verta patekti į sąrašą, o kuri – ne? **Globalėjančiame pasaulyje pasigirdo kritikos balsų, jog visas „Geriausių knygų“ sąrašas yra „jau mirusių baltaodžių vyrų“ palikimas. Todėl vélesnėse redakcijose atsirado korekcijų, tačiau pagrindas išliko toks pats, atspindintis Vakarų kanoną. Ką tokia programa reiškia – vakariečių egocentrizmą, pasaulio „vesternizaciją“ ar platų išsilavinimą? Šiais klausimais ko gero geriausia diskutuoti *artes liberales* universiteto auditorijose.**

Baigiamasis žodis

Globalizacijos procesas ir profesoriaus Victor de Munck minėtas „socialinis postūmis“ mums aiškiai parodo buvimo socialiu ir socialiai atsakingu būtinybę. Pagalbos Japonijai ir kitos iniciatyvos mums primena, kad egzistuojame ne tik *mes*, konkrečiame laike ir erdvėje. Egzistuoja mūsų svetur įsikūrę tautiečiai. Kartu su mumis gyvena kiti žmonės. Turėtume to niekada nepamiršti, mokytiis priimti juos ir jų kitoniškumą. O tai yra lengviau, kai gali atrasti visiems artimus dalykus. **O *artes liberales* tampa intelektualine sfera, kur galima tuo kas bendra ar skirtinga pasidalinti nepaisant nei erdvės, nei laiko barjerų. Tai vieta, kurioje užgimsta didžiausios žmonijos idėjos. Todėl ir TU gali pradėti čia ir dabar. Vienas iš tų ČIA yra VDU.**